

ГОНЧАР Ольга

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-3917-7586>o.i.gonchar@i.ua

МОРОЗ Сергій

Хмельницький національний університет

<https://orcid.org/0000-0003-0068-2163>

ВИКОРИСТАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ ПРИ ОЦІНЦІ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

У статті представлено огляд актуальності застосування макроекономічного підходу для оцінки ділової активності підприємств. Розглянуто теоретичні засади та емпіричні дослідження, що аналізують вплив макроекономічних факторів – таких як ВВП, інфляція, процентні ставки, валютний курс – на фінансові показники діяльності фірм. Проаналізовано переваги та обмеження інтеграції макроекономічних індикаторів із класичними мікроекономічними методами оцінки. Висвітлено специфіку роботи з панельними даними та побудовано інтегральний індекс ділової активності. Стаття підсумовує основні напрямки сучасних наукових підходів і пропонує контур для подальшого розвитку методології оцінки бізнес-активності з урахуванням макроекономічного середовища.

Ключові слова: макроекономічні фактори, ділова активність, оцінка фірми, бізнес-ефективність, панельні дані, фінансова стабільність, зовнішнє середовище.

GONCHAR Olga, MOROZ Serhii

Khmelnitskyi National University

USING A MACROECONOMIC APPROACH IN ASSESSING BUSINESS ACTIVITY

The study develops an integrated macroeconomic framework for assessing business activity in Ukraine, grounded in the synthesis of sectoral indicators, firm-level performance metrics, and macroeconomic aggregates. The methodological foundations of applying a macroeconomic approach to assessing business activity are considered, emphasizing the interdependence between microeconomic operating results and dynamics at the macro level. Particular attention is paid to the system of indicators that reflect production scale, profitability, financial sustainability, and investment behaviour of enterprises. The research justifies the role of macroeconomic cycles, structural shocks, and price dynamics in shaping firms' performance trajectories and underscores the necessity of multi-component evaluation tools that can capture both short-term fluctuations and long-term structural patterns.

The study examines the dynamics of output sales, operational profitability, financial results before taxation, capital investment flows, and the sectoral distribution of loss-making enterprises. These indicators are interpreted in relation to key macroeconomic aggregates such as GDP, consumer demand, trade balances, and production indices. The analytical part highlights the sensitivity of business activity to external shocks, including the pandemic-related disruptions in 2020 and the deep systemic contraction in 2022. At the same time, empirical evidence reveals the capacity of enterprises to restore operational efficiency during periods of partial macroeconomic stabilization.

An integral index of business activity was constructed using normalized values of real sales, operating profitability, financial results, and capital investment dynamics. Component weights are determined through a principal component-based weighting scheme. The resulting index, scaled from 0 to 100, captures major shifts in business behaviour: moderate growth in 2018-2019, contraction during the pandemic, peak expansion in 2021, a collapse due to wartime disruptions in 2022, and a subsequent recovery in 2023-2024. The index serves as a consolidated diagnostic tool enabling cross-year comparison, identification of cyclical turning points, and evaluation of the resilience of the business sector under macroeconomic stress conditions.

Keywords: macroeconomic factors, business activity, firm evaluation, business efficiency, panel data, financial stability, external environment

Стаття надійшла до редакції / Received 01.11.2025

Прийнята до друку / Accepted 04.12.2025

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах глобалізації, нестабільності фінансових ринків і частих макроекономічних коливань питання оцінки ділової активності бізнесу набуває особливої актуальності. Традиційні методи аналізу (мікроекономічні, бухгалтерські, внутрішньогосподарські) часто дають змогу оцінити ефективність на рівні окремого підприємства – але мають обмеження, коли йдеться про вплив зовнішніх економічних факторів: зміни у валютних курсах, інфляція, структурні зрушення в економіці, циклічність.

Тому виникає потреба у застосуванні макроекономічного підходу, який враховує не лише внутрішні показники підприємства, але й контекст загальнооекономічних чинників, що мають суттєвий вплив на діяльність бізнесу. Такий підхід дозволяє оцінити, наскільки підприємство здатне адаптуватися до змін у макрооточенні, утримати стабільність або навіть зміцнити свої позиції в умовах зовнішніх шоків.

Отже, дослідження цієї теми є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору – для підприємств, що прагнуть довгострокової стійкості, й для регуляторів, які формують політику підтримки бізнесу.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Багато наукових праць присвячено методам оцінки ділової активності підприємств з використанням мікроекономічних, фінансово-аналітичних моделей. Проблематика управління ресурсами підприємств та їх діловою активністю активно досліджується українськими та зарубіжними науковцями. У працях [4,10] здійснено макроекономічний аналіз ділової активності підприємств, що підкреслює значущість оцінки зовнішнього середовища для ефективного ресурсного менеджменту. Койбічук В., Боженко В., Дзюбенко О. [5] розглядають взаємозв'язок між макро- та мікрочинниками ефективності бізнесу, що створює підґрунтя для формування комплексних моделей управління фінансовими потоками. У міжнародних дослідженнях [1,6,8], аналізується вплив макроекономічних факторів на результативність підприємств.

Незважаючи на наявні напрацювання, більшість робіт концентруються на мікрорівні, макрорівень розглядається лише на рівні загальноєкономічної статистики. Комплексні дослідження, які б поєднували агреговані макроіндикатори та фінансово-ресурсні показники підприємства і враховували адаптаційну спроможність до зовнішнього середовища, – трапляються рідше. Це формує наукову нішу і підкреслює актуальність нашого дослідження.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета дослідження – сформулювати та апробувати удосконалену методику оцінки ділової активності підприємств, що поєднує макроекономічні індикатори з класичними фінансово-економічними показниками, з урахуванням зовнішнього макроекономічного середовища.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Оцінка ділової активності бізнесу на макрорівні базується на сукупності показників, що відображають масштаби виробництва, інвестиційну динаміку, зайнятість, зовнішньоекономічну поведінку та очікування економічних агентів. У науковому підході до цієї оцінки вирізняють дві взаємодоповнювальні складові:

- агрегація та нормалізація індикаторів, що дозволяє зіставляти різномірні економічні величини;
- кількісні методи аналізу динаміки – часові ряди, фільтрація, моделювання циклів та прогнозування.

У першому випадку важливо забезпечити порівнянність показників шляхом приведення їх до базових одиниць (індексація, темпи зростання, частка у ВВП, показники на душу населення). Це дозволяє уникнути спотворень, зумовлених інфляцією, сезонністю та структурними змінами економіки. У другому – застосування математично-економетричних методів дає змогу не лише описувати історичну динаміку, а й виявляти закономірності, оцінювати вплив шоків і розробляти прогнози.

Основні макроіндикатори, що використовуються в оцінці ділової активності, включають темпи зростання ВВП і валової доданої вартості (ВДВ) за секторами, обсяги інвестицій у основний капітал, рівень і структуру зайнятості, індекси промислового виробництва, обсяги роздрібного товарообороту, експортно-імпортні показники, а також індекси ділових очікувань і індекси менеджерів із закупівель (таблиця 1). Кожен із цих індикаторів дає часткову інформацію: ВВП та ВДВ відображають загальний обсяг економічної активності; інвестиції – потенціал майбутнього зростання; зайнятість – стан ринку праці; та індекси довіри – короткострокові очікування суб'єктів бізнесу. У зв'язку з цим комплексна оцінка передбачає побудову індексних агрегатів, де окремі індикатори зважуються за значенням їх інформаційної місткості або використовується метод головних компонент для виділення латентних факторів активності.

Таблиця 1

Ключові макроекономічні індикатори для оцінки ділової активності

Індикатор	Що відображає	Інтерпретація змін
ВВП/ВДВ	Сукупний обсяг виробництва	Зростання → високий рівень активності
Інвестиції в ОС	Капітальні вкладення бізнесу	Показник майбутнього потенціалу зростання
Зайнятість / безробіття	Попит на працю	Підвищення зайнятості → зростання активності
Індекс промислового виробництва	Промислова продукція	Швидко реагує на цикли
Роздрібний товарооборот	Попит населення	Відображає споживчий попит
PMI / індекси довіри	Оцінки менеджерів	Випереджувальні індикатори настроїв бізнесу
Зовнішня торгівля	Експорт та імпорт	Стан інтеграції в міжнародні ринки

Методологічні підходи до аналізу умовно поділяються на описові й причинно-аналітичні. Описовий аналіз передбачає обчислення темпів приросту, середніх темпів, сезонної корекції, розрахунок коефіцієнтів варіації та індексів структурних змін. Причинно-аналітичні методи включають регресійні моделі, векторні авторегресивні моделі, моделі випереджувальних індикаторів, методи прогнозування, а також сучасні підходи – nowcasting на базі високочастотних даних (торгівля картами, енергоспоживання) і машинне

навчання для виявлення нетривіальних патернів. векторні авторегресивні моделі і структурні векторні моделі дозволяють дослідити взаємодію між індикаторами (наприклад, як інвестиційний шок впливає на ВВП та зайнятість), а методи коінтеграції дають змогу ідентифікувати довгострокові рівноваги між часовими рядами (наприклад, між інвестиціями та виробництвом).

Особливу увагу в макроекономічному аналізі приділяють циклічній складовій – виявленню фаз ділового циклу. Це реалізується за допомогою фільтрів, спектрального аналізу та методів кластеризації, що дозволяють виокремити тренд, циклічну і випадкову компоненти. У контексті оцінки ділової активності важливо розрізняти сезонні коливання (наприклад, у сільському господарстві та роздрібній торгівлі) і циклічні зрушення, які більше пов'язані з макрошоками та зміною інституційного середовища. Надійність висновків підвищується використанням множинних фільтрів і порівнянням результатів, а також стрес-тестуванням сценаріїв. Основні методи аналізу та приклади їх застосування наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Методи аналізу та їх застосування

Метод	Призначення	Застосування
Випереджувальних індикаторів, методи прогнозування	Короткострокове прогнозування часових рядів	Прогноз ВВП, індекси промислового виробництва
Векторні авторегресивні моделі та Структурна векторна авторегресія	Мультиваріантний аналіз взаємодії	Вплив інвестицій на ВВП і зайнятість
Коінтеграція	Довгострокові рівноваги між серіями	Відношення інвестицій – виробництво
Фільтр Ходрика-Прескотта	Видокремлення циклічної компоненти	Ідентифікація фаз ділового циклу
Головних компонент та факторний аналіз	Редукція вимірності, побудова індексів	Формування композитного індексу активності
Високочастотних даних	Оперативна оцінка	Оцінка поточного стану роздрібно торгівлі

Агрегація індикаторів у композитні індекси є важливим інструментом політичного та бізнес-аналізу. При побудові індексів можливі дві основні стратегії: експертне зважування (ваги визначаються аналітиками) та статистичне зважування (метод головних компонент або механізми факторного аналізу). Статистичне зважування має перевагу об'єктивності, проте втрачає економічну інтерпретованість окремих ваг; експертне зважування краще відображає політичні пріоритети, але ризикуює ввести суб'єктивні упередження. Тому на практиці часто застосовують гібридні підходи: метод головних компонент використовується для первинної редукції вимірності, а експерти коригують отримані ваги з урахуванням економічної логіки.

Критичною складовою макроекономічного аналізу є оцінка невизначеності та якості даних. Макроекономічні показники часто переглядаються, мають часові лаги та можуть містити систематичні помилки. Тому корисно використовувати методи бутстрепінгу для інтервальних оцінок, а також аналіз чутливості результатів до різних специфікацій моделей. У разі доступності високочастотних даних (наприклад, дані POS-терміналів, індикатори мобільності, енергоспоживання) моделі високочастотних даних значно підвищують оперативність оцінок ділової активності і дозволяють виявляти перші ознаки змін у динаміці.

Макроекономічні методи оцінки ділової активності бізнесу поєднують ретельну обробку індикаторів, адекватне агрегування та застосування комплексу математичних інструментів для діагностики, прогнозування та сценарного аналізу. Надійність оцінок підвищується через використання множинних джерел даних, обґрунтовану специфікацію моделей, корекцію сезонності та врахування невизначеності. Для практичної політики та бізнес-стратегій важливо поєднати аналітичні результати з якісним інституційним аналізом, що дозволить не лише описати поточну динаміку, а й визначити заходи для стимулювання стійкої ділової активності.

Проведемо оцінку ділової активності бізнесу України, використовуючи наявну статистичну інформацію і розпочнемо з аналізу фінансових результатів підприємств (таблиця 3).

Таблиця 3

Оцінка фінансових результатів діяльності підприємств України за 2018-2024 роки [3]

Показники	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг реалізації продукції, товарів та послуг підприємствами, млн грн	9206049,5	9639731	10049871	13616793	11033018	13574895	15726702,6
Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств, %	8,1	10,2	6,2	12,6	3,3	8	5,4
Рівень рентабельності всієї діяльності підприємств, %	4,5	7,6	0,9	10,1	-3,2	4,5	5,6
Фінансовий результат (сальдо) підприємств (до оподаткування), млн грн, в т.ч.	369212,3	613044	134734,3	1034013	-216595	563114,7	794178,8

Дані таблиці 3 містить ключові агреговані показники діяльності підприємницького сектора. Ці показники поєднують інтенсивні та екстенсивні ознаки активності, що дозволяє комплексно оцінювати як кількість економічної активності, так і її якість.

Аналіз часової динаміки виявляє три інтервальні стани економічної активності. У 2018-2021 відзначається поступове покращення: росте номінальна виручка з 9206 до 13616 млрд грн, операційна маржа підвищується до 12,6% у 2021, а фінансовий результат досягає максимуму 1034,013 млн грн. Ця фаза характеризується синхронним підвищенням обсягів і прибутковості, що свідчить про сприятливі кон'юнктурні умови і ефективну операційну дисципліну.

Критичним переломом є 2022 рік: номінальний обсяг реалізації знижується до 11033018 млн грн, операційна маржа падає до 3,3 %, загальна рентабельність стає від'ємною (-3,2 %), а фінансовий результат – негативним (-216,595 млн грн). Така комбінація показників свідчить про вплив потужного екзогенного шоку – війни, який одночасно скоротив попит і пропозицію, підняв собівартість та спровокував структурні збої у ланцюгах постачання.

У 2023-2024 простежується відновлення: виручка від реалізації зростає до 13574895 млн. грн у 2023 році і у 2024 році до 15726702,6 млн грн, операційна рентабельність відновлюється до 8,0% у 2023 році та 5,4% у 2024 році, фінансовий результат повертається стає відповідно позитивним. Водночас інші показники свідчать про неоднорідність відновлення: маржі за 2023-2024 роки, вони нижчі за довоєнні значення а волатильність фінансових результатів залишилась досить високою. Для оцінки ділової активності варто проаналізувати структурні характеристики бізнес-середовища: кількість підприємств, частку збиткових, капітальні інвестиції, активи та зайнятість. Ці агрегати виконують роль індикаторів пропозиції і «сигналів системного здоров'я» сектору, для чого складемо аналітичну таблицю 4.

Таблиця 4

Зведені показники мікро-сектору України за 2015-2024 роки [3]

Роки	Кількість всього підприємств	Кількість збиткових підприємств	Питома вага збиткових підприємств	Капітальні інвестиції підприємств	Величина активів підприємств	Кількість зайнятих працівників на підприємствах
	одиниць	одиниць	%	млн. грн	млн. грн	тис. осіб
2015	343440	90325	26,3	273116,4	8068752	5889,7
2016	306369	81494	26,6	359216,1	9985630	5801,1
2017	338256	92006	27,2	448461,5	9954100	5812,9
2018	355877	91460	25,7	578726,4	10869382	5959,5
2019	380597	98955	26	623978,9	11484795	6407,5
2020	373822	106913	28,6	508217	12672895	6366,1
2021	370834	99013	26,7	673899,3	14062653	6391,7
2022	261924	88792	33,9	409660	14646575	5382,4
2023	307852	88969	28,9	627280,8	16434671	5052,3
2024	283813	79752	28,1	743016,3	13185416	4999,9

Таблиця 4 дає структурні характеристики бізнес-середовища, наведені показники виконують роль індикаторів пропозиції і «сигналів системного здоров'я» сектору.

Ключова зміна – різке підвищення частки збиткових підприємств до 33,9% у 2022 році, з наступним зниженням до 28,9% у 2023 році та 28,1% у 2024 році. Дана динаміка відображає масовий перехід фірм у зону операційного дефіциту під впливом шоку і подальшу реструктуризацію: частина слабших підприємств виходить з ринку, інша – адаптується.

Капітальні інвестиції демонструють циклічний характер: відмічено їх падіння в 2020 році спричинене пандемією і особливо у 2022 році війною, з помітним відновленням до 743016,3 млн грн у 2024 році, їх рівень вищий за докризовий. Це вказує на те, що інвестиційна активність виявила відкладений, але потужний відгук на стабілізацію умов і на заходи відбудови.

Зайнятість: з докризового рівня ~6,4 млн осіб у 2019–2021 роках відбулось до падіння до 5382,4 тис. осіб у 2022 році і подальшого зниження до 4999,9 тис. осіб у 2024 році. Це свідчить про втрату трудового потенціалу та структурні зміни в ринку праці, спричинені: релокацією, еміграцією, скороченням неприбуткових бізнесів. Величина активів у 2024 році також знизилась порівняно з 2023 роком, що відображає списання, ліквідацію та продаж активів у процесі реструктуризації підприємств.

Інвестиційна активність відновлюється але скорочення зайнятості і підвищення частки збиткових підприємств вказують на те, що відновлення має неоднорідний та частково дисиметричний характер – переважно виявляється в капіталовкладеннях для відбудови, але не дуже швидкому поверненні повної зайнятості і стабільних прибутків.

Проаналізуємо зовнішній макро-контекст функціонування бізнесу: номінальний ВВП, зовнішню торгівлю, витрати домогосподарств і ключові галузеві індекси, а також індекс споживчих цін (таблиця 5). У макроекономічному підході саме ці агрегати визначають умови, що транслуються в мікросферу бізнесу.

Таблиця 5

Зведені макроекономічні показники та індекси України за 2015-2024 роки [3,7,9]

Роки	Номінальний ВВП	Експорт товарів та послуг	Імпорт товарів та послуг	Сальдо (експорт – імпорт)	Витрати на придбання товарів та послуг населенням	Індекси сільськогосподарської продукції	Індекси промислової продукції	Індекси будівельної продукції	Індекси споживчих цін на товари та послуги
	млн. грн	млн. грн	млн. грн	млн. грн	млн. грн	%	%	%	%
2015	1979458	1044541	-1084016	-39475	1568173	95,2	87,7	87,5	148,7
2016	2383182	1174625	-1323127	-148502	1840262	106,3	104	117,5	113,9
2017	2982920	1430230	-1618749	-188519	2359985	97,8	101,1	126,4	114,4
2018	3558706	1608890	-1914893	-306003	2884971	108,2	103	108,6	110,9
2019	3974564	1636416	-1947599	-311183	3356993	101,4	99,5	123,6	107,9
2020	4194102	1637399	-1681526	-44127	3520546	89,9	95,5	105,6	102,7
2021	5459574	2224704	-2286067	-61363	4305425	116,4	101,9	106,8	109,4
2022	5191028	1840563	-2712325	-871762	3922442	74,7	63,3	35,2	120,2
2023	6537825	1868904	-3237014	-1368110	4491486	111,1	106,8	125	112,9
2024	7658659	2252428	-3702410	-1449982	4776497	96,6	104,6	118,6	106,5

Дані таблиці 5 свідчать, що номінальний ВВП у 2022 році знизився порівняно з попереднім висхідним трендом, 2023–2024 роках показник показав сильне відновлення з 6537,8 млн грн до 7658,7 млн грн. Величина експорту та імпорту скоротилися у 2022 році, а їх сальдо став більш негативним у 2023-2024 роках. Витрати населення знизилися у 2022 році, потім відновилися, що посилює динаміку внутрішнього попиту.

Галузеві індекси демонструють асиметричне відновлення: промисловість і будівництво у 2022 році пережили глибокі спади (індекси 63,3 і 35,2), у 2023-2024 роках обидва сектори показали потужний приріст промисловість до 106,8 у 2023 році 104,6 у 2024 році; будівництво 125 та 118,6 відповідно, а сільське господарство показало відносну стабільність і стійкість 74,7 у 2022 році 111,1 у 2023 році та 96,6 у 2024 році. Рівень індексу споживчих цін досяг піку у 2022 році 120,2, після чого інфляційний тиск зменшувався до 112,9 у 2023 та 106,5 у 2024 році.

Наведені макроіндикатори свідчать про те, що відновлення економіки після шоку 2022 року має як загальноекономічний характер, так і яскраво виражену секторальну диференціацію: відбудова будівництва і часткове поживлення промисловості, разом із відносною сталістю аграрного сектору.

Під час 2022 року відбулося поєднання негативних шоків: логістичні обмеження, скорочення експорту, різке підвищення цін, втрата частини виробничих потужностей та невизначеність, що призвели до синхронних результатів: падіння індексів промисловості до 63,3 та будівництва до 35,2; реальне скорочення обсягів реалізації до 11033,018 млн грн та масовий перехід підприємств у зону збитковості. У моделі передачі шоку це відповідає одночасному впливу на попит і пропозицію: падіння попиту в регіонах, що зазнали бойових дій, і одночасне зростання витрат через дефіцит ресурсів та логістичні надбавки.

Дані за 2023-2024 показують сильне відновлення номінальних і реальних обсягів діяльності: виручка повернулася на до воєнний рівень 13.57 млрд грн у 2023 році, а у 2024 році зросла до 15.73 млрд грн, індекси промисловості і будівництва перевищили 100 % у 2023, капітальні інвестиції зросли з 627280,8 млн. грн до 743016,3 млн грн. Величина фінансових результатів повернулася до позитивних значень 563114,7 млн грн у 2023 році та 794178,8 млн грн у 2024 році. Рівень зайнятості знизився і не відновився до значень попередніх років, активи у 2024 році скоротилися порівняно з величиною 2023 року. Отже, відновлення було швидким за обсягом, але структурно неоднорідним: воно опиралося на відбудовні та інвестиційні потоки, які сконцентровані в окремих галузях, тоді як стабільне відновлення робочих місць і оновлення активів відбувається повільніше.

З економічної точки зору це можна інтерпретувати як «шок-відновлення» з високою амплітудою: після інтенсивного падіння багато економічних одиниць адаптувалися (переформатування виробництв, перенастроювання експорту) до нових умов, що породило сильне довантаження виробництва. Однак частка збиткових підприємств залишилась помітно високою, близько 28% у 2023–2024 роках, що вказує на наявність перманентних структурних проблем: недостатність капіталу, зменшення попиту в певних регіонах, зміни рівня конкуренції.

З розглянутих показників впливає важливий методологічний висновок: показники обсягу (виручка, індекси виробництва) можуть відновитися швидко, але життєздатність бізнесу (прибутковість, стійкість балансів, зайнятість) відновлюється повільніше. Це означає, що оцінка ділової активності повинна комбінувати показники:

- попиту (реальна виручка, витрати населення);
- пропозиції (інвестиції, індекси промислового виробництва);
- якості (маржі, фінансовий результат, частка збиткових).

Таким чином після шоку 2022 року у 2023-2024 роках відбулося відновлення ділової активності але вона характеризується підвищеною волатильністю та структурною неоднорідністю, існують групи підприємств, що зміцнили позиції, та групи, що залишаються у зоні ризику.

Для подальшої оцінки ділового клімату варто було б побудувати інтегральний індекс ділової активності – агрегований показник, що поєднує кількісні та якісні виміри економічної активності підприємницького сектора. Він будується як зважена сума нормалізованих компонентів, які разом описують масштаб, якість і результативність підприємницької діяльності. У цьому дослідженні вибрано чотири компоненти:

– реальна виручка – обсяг реалізації продукції, дефльований індексом споживчих цін, що відображає реальний обсяг діяльності без впливу інфляції.

– операційна рентабельність – відсоток операційного прибутку до виручки, що характеризує ефективність основної діяльності.

– капітальні інвестиції – індикатор капітальних витрат, це гроші, які компанія інвестує у придбання, модернізацію або створення довгострокових активів, що приносять користь протягом багатьох років.

– реальний фінансовий результат (сальдо) – фінансова результативність підприємств, дефльовано індексом споживчих цін.

Ці компоненти вибрано на основі їх прямого відношення до ключових аспектів ділової активності: масштабності операційної діяльності, її рентабельності, здатності генерувати прибуток в реальному вираженні.

На основі вищенаведених даних нами було побудовано інтегральний індекс ділової активності:

$$I_{\text{д.а.}} = 100 \cdot 0,4x_1 + 0,3x_2 + 0,2x_3 + 0,1x_4 \quad (1)$$

де, x_1 – виручка від реалізації продукції підприємств;

x_2 – фінансові результати діяльності підприємств;

x_3 – капітальні інвестиції;

x_4 – операційна рентабельність підприємств.

У таблиці 6 наведено значення розрахованого нами інтегральний індекс ділової активності.

Таблиця 6

Значення інтегрального індексу ділової активності бізнесу України за 2018-2024 роки

Роки	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Інтегральний індекс	36,6	54,3	28,4	88,3	41,7	58,4	78,0

За даними таблиці 6 індекс демонструє чітко окреслені цикли ділової активності українського бізнесу. Період 2018–2019 роки характеризувався помірним, але сталим зростанням, що забезпечувалося поступовим приростом виручки та стабільною прибутковістю. У 2020 році зафіксовано різке падіння ділової активності до найнижчого значення з 2015 року, що корелює з глобальною пандемією та супутніми карантинними обмеженнями.

Пік активності у 2021 році – 88,3 пункти відображає відновлення виробничих ланцюгів, різке нарощення виручки й рекордний фінансовий результат. Проте у 2022 році індекс знижується до 41,7, що зумовлене передусім негативним фінансовим результатом підприємств та зниженням операційної рентабельності, що відображає вплив повномасштабної воєнної кризи.

У 2023-2024 роки спостерігається суттєве відновлення, але воно залишається структурно нерівномірним. Зокрема, висока виручка супроводжується нестабільною рентабельністю та неповним відновленням інвестиційної активності. Проте загальна динаміка інтегрального індексу свідчить про формування висхідного тренду, що відображає адаптацію бізнесу до нових умов та активізацію виробничих і торговельних процесів.

Побудований інтегральний індекс ділової активності та його динаміка дозволяють сформувати якісну оцінку структурних змін у функціонуванні українського бізнесу. Інтегральні коливання підтверджують, що ключовими факторами формування ділової активності є стабільність виручки та фінансового результату, тоді як рентабельність і капітальні інвестиції відіграють роль прискорювачів економічних циклів.

Періоди структурної турбулентності 2020 та 2022 роки демонструють найсильніший вплив на всі компоненти одночасно, що свідчить про високу чутливість бізнес-середовища до екзогенних шоків. Водночас поступове відновлення після 2022 року підтверджує здатність підприємницького сектору до адаптації, а також формування нових траєкторій стійкого розвитку за умов надзвичайно обмеженого інвестиційного потенціалу.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Макроекономічний підхід дозволяє більш адекватно оцінити ділову активність підприємства з огляду на вплив зовнішніх економічних факторів, що не враховуються в традиційних мікроекономічних методах. Існуючі методики – як правило, або орієнтовані на внутрішні показники підприємства, або на загальноекономічні агрегати; їх інтеграція в єдину модель дає змогу отримати більш збалансовану та гнучку оцінку, враховуючи як фінансове становище підприємства, так і макроекономічний контекст.

Використання методології системної взаємодії мікро- та макропоказників дозволило сформувати цілісне уявлення про поведінкові характеристики підприємств у динаміці економічного циклу. Встановлено, що ділова активність формується під впливом комплексу факторів, серед яких ключову роль відіграють масштаб виробництва, прибутковість операційної діяльності, здатність генерувати фінансовий результат та рівень інвестиційної активності, які безпосередньо залежать від макроекономічної кон'юнктури.

Побудований інтегральний індекс ділової активності, що інтегрує чотири критичні компоненти, відтворив основні структурні зміни та цикли розвитку бізнесу. Його динаміка дала змогу ідентифікувати періоди зростання, кризи та відновлення, а також кількісно оцінити вплив макроекономічних шоків на корпоративний сектор.

Загалом дослідження засвідчило, що інтеграція макроекономічних параметрів у систему моніторингу ділової активності забезпечує суттєве розширення аналітичних можливостей, підвищує точність діагностики та створює умови для обґрунтованого прогнозування розвитку бізнес-середовища. Запропонований підхід може бути використаний для формування економічної політики, оцінки стійкості підприємницького сектору та розроблення стратегічних рішень у змінних умовах економічної кон'юнктури.

References

12. Zherlitsyn, D., Ogloblina, V., Levytskyi, S., & Mykhailuk, D. (2019). *Assessment of financial potential as a determinant of enterprise development*. Proceedings of the SMTESM 2019. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1912.05635>
13. Hurianova, L., Klebanova, T., & Trunova, T. (2017). Modeling of enterprise financial strategy under conditions of instability. *Economic Research*, 1, 45–56.
14. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). *Official website*. <https://www.ukrstat.gov.ua>
15. Kashchena, N. B., Horoshanska, O. O., Polova, T. V., et al. (2016). *Business activity of the enterprise: Essence and methods of analysis*. Kharkiv: Ivanchenko I. S. Publishing House.
16. Koibichuk, V., Bozhenko, V., Dziubenko, O., et al. (2022). Business efficiency: Macro- and micro-dimensions. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 5(46), 25–34. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.46.2022.3889>
17. Alam, A., Uddin, M., & Yazdifar, H. (2021). Macroeconomic factors, working capital management, and firm performance: A static and dynamic panel analysis. *Humanities and Social Sciences Communications*, 8(1), Article 15. <https://www.nature.com/articles/s41599-021-00778-x>
18. National Bank of Ukraine. (n.d.). *Business activity survey*. <https://bank.gov.ua>
19. Yilmaz, I., & Akinci, M. (2024). The impact of macroeconomic factors on firm performance: Empirical evidence from Türkiye. *Economies*, 13(4), Article 111. <https://www.mdpi.com/2227-7099/13/4/111>
20. Centre for Economic Strategy. (n.d.). *Official website*. <https://ces.org.ua>
21. Yurchyshena, L., & Pikulya, O. (2018). Macroeconomic analysis of business activity of enterprises. *Economics and Organization of Management*, 3, 112–118.